

Araştırma Makalesi / Research Article

FAŞİZMDE PALİNGENESİS MİT

Ertuğrul ERYÜCEL*

PALINGENESIS MYTH IN FASCISM

Öz

Bu çalışmada, faşizmin mitsel nüvesini oluşturan palingenesis söylem incelenmektedir. I. Dünya Savaşı'ndan sonra faşizmin hâkim olduğu ülkelerdeki palingenesis söylemin içeriğinin çözümlenmesi, çalışmanın temel amacıdır. Palingenesis mitin çözümlenmesi, faşizmin yükselişinin ve aldığı toplumsal desteğin anlaşılabilmesi açısından son derece önemlidir. Çalışma, palingenesis söylemin çöküş/yıkım olarak adlandırılan bir sürecin sonunda, kitleleri milli hedefler doğrultusunda yeniden mobilize etmek üzere kurgulandığı tezi üzerine kuruludur. Çalışmada, palingenesis mitin İtalya'da tarih ve kültür üzerinden, Almanya'da ırksal hâkimiyet üzerinden inşa edildiği iddia edilmektedir. Çalışma, Almanya ve İtalya örneklerinin incelenmesi ile sınırlıdır. Para-faşist rejimler gerek iktidarı ele geçirme gerekse iktidarda uzun süre kalıp toplumu topyekûn dönüştürme konusunda başarısız oldukları için çalışmanın kapsamı dışındadır.

Anahtar Kelimeler: Faşizm, Palingenesis Mit, İtalya, Almanya.

Abstract

This study examines the discourse of palingenesis which establishes the mythical core of fascism. In this sense, the main purpose of this study is to analyze the content of the palingenesis discourse in the countries where fascism was dominant after World War I. The analysis of the palingenesis myth is of crucial importance to understand the rise of fascism and its social support. The present study is based on the thesis that the palingenesis discourse was constructed to mobilize the masses in line with national goals yet again at the end of a process called collapse/destruction. In this context, it is argued in this study that the palingenesis myth was built over history and culture in Italy whereas it was constructed over racial dominance in Germany. The study is limited to the investigation of the German and Italian cases. The para-fascist regimes were not included in the study due to

* Dr. Öğr. Üyesi, Hitit Üniversitesi, e-posta: ertugrulerucel@hitit.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-4404-8148>.

İntihal Taraması: Bu makale intihal taramasından geçirilmiştir.

Etik Beyan: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur (Ertuğrul Eryücel).

Atıf: Eryücel, E. (2021), Faşizmde Palingenesis Mit, *Abant Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(3), s. 907-923, <https://doi.org/10.11616/asbi.971678>.

Makale Gönderim Tarihi: 14.07.2021

Makale Kabul Tarihi: 20.09.2021

the fact that they failed to either take the power or to remain in power long enough to transform society collectively.

Keywords: Fascism, Palingenesis Myth, Italy, Germany.

1. Giriş

Mit, sözcük anlamıyla “masal”, “öykü” ve “efsane” anlamına gelmektedir. Mitler olağanüstü olayları, kahramanlıkları ve doğaüstü güçleri anlatan hayal ürünü söylemlerdir. Bir ideolojinin mitsel nüvesi, destekçilerini harekete geçiren temel siyasal söylem olarak ifade edilebilir. Her ideolojinin hem muhafakâr hem de dönüştürücü gücü mitsel boyutuna bağlıdır. Faşizm yıkım/çöküş olarak isimlendirdiği bir dönemin ardından, ulusal yeniden diriliş yolunda köklü dönüşümleri amaçladığından devrimci bir ideolojidir. Faşizmin mitsel ögesini teşkil eden palingenesis söylem de bu noktada basit düşsel öğeler/kurgular yoluyla kitlelerin arzularını ve tutkularını yeniler. Onları yeniden doğuş/diriliş yolunda yeni hedeflere kanalize eder.

Palingenesis kavramı etimolojik olarak palin (yeniden) ve genesis (yaratı, doğuş) sözcüklerinden türemiştir ve bir çöküş/yıkım veya kriz evresinden sonraki “yeniden doğuşu” ya da “dirilişi” ifade etmektedir. Palingenesis mit, bu açıdan yeni başlangıç vizyonunun karşılığıdır. Palingenesis mitin en önemli sembolü zümrüdüanka¹ kuşudur. Tarihin tüm dönemlerinde bir çöküş/yıkım evresi; siyasal ve sosyo-ekonomik yenilenmeye filizlendiğinde, zümrüdüanka kuşuna atıfta bulunulur. Modern toplumda da eski düzenin topyekûn yıkıma sürüklendiği tarihsel momentlerde, palingenesis mit modern duruma yansıtılır ve yeni bir çağın doğuşuna dair umutları berraklaştırır.

Faşizm, I. Dünya Savaşı’nın yarattığı yıkım/çöküntü ortamında İtalya ve Almanya’da gelişip, iktidarı ele geçirmiştir. Faşizm önce bir eylem biçimi ve siyasal rejimi ifade etmiş, iktidara geldikten sonra siyasal öğretisi ortaya konmuştur. Faşist rejimlerin amacı, iktidarın elde tutulması ve faşist

¹ Zümrüdüanka, Pers mitolojisinde ortaya çıkan ve zaman içerisinde Doğu ve Batı kültürlerindeki hikâye ve efsanelerde de yer almaya başlayan efsanevi kuştur. İran’da “simurg” adıyla bilinmektedir. Arap kültüründe “anka” , Hint kültüründe “garuda”, Eski Mısır’da “feniks” olarak adlandırılmıştır. Batı mitolojisine Mısır üzerinden geçmiş ve “phoenix” olarak adlandırılmıştır. Farklı kültürlerle ait efsanelerde ve resmedildiği sanatlarda zümrüdüanka değişik şekillerde tasvir edilmesine rağmen; efsanesi hemen hemen her kültürde aynıdır. Efsaneye göre, zümrüdüanka ölümünün yaklaştığını hissedince kendini yakar ve sonrasında küllerinden yeniden doğar. Bu nedenle birçok dinde ve kültürde “yeniden doğuş” veya “dirilişin” sembolü olarak kabul edilmiştir (Ögel, 1989: 108).

idealler doğrultusunda kitlelerin seferber edilmesi olduğu için, bu amaca hizmet eden tüm kavramlardan ve düşüncelerden istifade edilmiştir. Faşizme toplum kesimlerinin desteğini mobilize eden en önemli unsur, yıkım/çöküş olarak nitelenen bir dönemde yeniden doğuş/diriliş fikrini insanların zihnine kazıyan palingenesis söylemidir.

Bu çalışma, faşist rejimlerde palingenesis mitin kitleleri ulusal yeniden doğuş hedefi doğrultusunda harekete geçirmek üzere kurgulandığı tezi üzerine inşa edilmiştir. Palingenesis mit çöküşten kaynaklanan kötümserlik ve kültürel umutsuzluk duygularını çılgın bir iyimserlik ve görev duygusuna dönüştürmek üzere kurgulanmıştır. Kitlesele seferberliğe dayanan, yeni bir toplumsal ve ahlak düzeni yaratma eğilimi taşıyan İtalya ve Almanya faşist rejimlerinin temelinde bu efsanevi öz yatmaktadır.

2. Faşizm Kavramı

Faşizmin etimolojik kökeni, Latince “fasces” sözcüğüdür. Roma İmparatorluğu döneminde devlet iktidarının sembolü olarak kabul edilen, çevresi bir demet değnekle sıkıca sarılmış olan balta anlamına gelmektedir. Kavram siyasal ve sosyal boyutuyla aynı yöndeki iradelerin bir arada toplanmasını ifade eder. Roma’da liderin etrafında birbirine sıkı bağlarla kenetlenmiş birimlerin ortaya çıkardığı gücü ve otoriteyi temsil etmektedir. “Fasces” sözcüğünden türetilen faşizm kavramı ile İtalyan ulusunun bir otorite etrafında sıkıca birleşip, toplanması belirtilmek istenmiştir (Sarıca ve Aybay, 1962: 7). Nitekim faşizmin ideoloğu olarak bilinen Giovanni Gentile’nin (2002: 75) faşizm tanımı bu konuda hayli aydınlatıcıdır: “*Her şey devlet içinde, hiçbir şey devlete karşı ve devletin dışında değil*”.

Mussolini ve Gentile, İtalyan Ansiklopedisi’ne faşizmin tanımını birlikte yazmışlardır. İkili faşizmin temeli olarak devleti görmüş ve faşizmden söz etmenin devletten söz etmek olduğunu belirtmiştir. Mussolini ve Gentile faşizmi, egemenliğin ve gücün dile gelmesi olarak tanımlamışlardır. Roma geleneğinin, faşizmin güç ülküsü olduğunu belirterek; eski topraklarında Roma İmparatorluğu’nu yeniden kurmaktan bahsetmişlerdir (aktaran Mosse, 1996: 164).

Faşizm, I. Dünya Savaşı öncesi ve sonrası yaşanan önemli gelişmelere ve krizlere tepki olarak ortaya çıkmıştır. Faşizm reaksiyoner bir ideolojidir. Faşizm ilk olarak insan aklına sınırsız bir güveni ifade eden Aydınlanma düşüncesine ve Aydınlanma düşüncesinin ulaştığı zirve noktası olarak; toplumu ve devleti soyut kavramlarla açıklayan Fransız Devrimi’ne tepkiyi ifade eder. Modernliğin ve aydınlanma düşüncesinin tahrip ettiği toplumu; organik, biyolojik ve kültürel olarak yeniden kurmayı amaçlar (Sternhell, 2000: 95-97).

Emilio Gentile (2004: 329) faşizmi “*efsaneye dayalı bir ideolojisi ve totaliter bir siyaset ve devlet anlayışı olan; milis bir parti şeklinde örgütlenmiş milliyetçi, devrimci, liberalizm karşıtı, Marksizm karşıtı; nihai amacı yeni bir düzen ve medeniyet yaratmak olan; fetih, şan ve güç peşinde koşan mücadeleciler bir misyona sahip; etnik açıdan homojen ve organik bir topluluk olarak gördüğü milletin mutlak önceliğini savunan, siyasal bir dinle kutsallaştırılan modern bir siyasal olgu*” olarak tanımlamaktadır.

Roger Griffin’in (2014: 40-41) ise; “*liberalizme, sosyalizme, muhafazakârlığa, Aydınlanma düşüncesine ve onun ürünü olan insan aklına karşı olan; tek parti, karizmatik lider kültü, ırkçılık, eklektizm, militarizm, emperyalizm, sistematik devlet şiddeti ve kapsamlı bir toplumsal mühendislik programını esas alan korporatif ve totaliter nitelikli ideoloji*” olarak tanımlamaktadır.

3. Faşizmin Ortaya Çıktığı Koşullar

Faşizm, I. Dünya Savaşı ve Büyük Buhran’ın yol açtığı yıkım/çöküntü döneminde ortaya çıkmıştır. Bu açıdan büyük ölçüde 20. yüzyılın ürünüdür. Faşizmin iki dünya savaşı arası dönemde iktidara geldiği iki ülke Almanya ve İtalya göz önüne alındığında, bu ülkelerin benzer koşullara sahip olduğu görülmektedir: savaşın yol açtığı ekonomik darboğaz, sıkıyönetim uygulamalarının neden olduğu siyasal baskı ortamı, sosyalist hareketlerin canlılığı, grevler, fabrika işgalleri, köylü eylemleri ve toprak işgalleri (Tünay, 1995: 158-159; Uçarol, 1985: 427).

Faşizmi doğuran ortak amaçlar değil; ortak korku ve nefretlerdir. Faşizmin başlıca dayanakları sosyalist devrim korkusu ve liberal demokratik düzenin halkın sosyo-ekonomik ve siyasal sorunlarına çözüm üretmede başarısız olduğu tezidir. Özellikle orta sınıfın ve burjuvazi ile büyük toprak sahiplerinin savaş sonrası dönemde İtalya’da sosyalist bir devrimin gerçekleşmesinden korkmaları, sorunların demokratik düzen içerisinde çözülebileceğinden umudu kesmeleri ve İtalya’nın içinde bulunduğu sürekli kriz hâli faşizmi doğuran nedenlerdir (Togliatti, 1976: 4-5).

Nazizm’e yol açan yıkım/çöküş ise I. Dünya Savaşı’ndan yenik çıkan Almanya’nın savaş sonrası dönemde yaşadığı siyasal, sosyal ve ekonomik krizdir. Bu krizden etkilenen Alman halkı, birlik ve bütünlüğe en fazla ihtiyaç duyduğu dönemde, popülist aşırı milliyetçi bir tonda bu kavramları söylemine kalkan eden Nazizm’i kurtarıcı olarak görmüştür. Dönemin koşulları, yıpranan ve sarsılan Alman ve İtalyan ulusal gururunun yeniden

tesis edilmesine milliyetçi bir dille çağrıda bulunan faşist hareketlerin palazlanmasına yol açmıştır (Mazower, 2015: 67-68).

Almanya ve İtalya'da faşizmin uygulanması büyük farklılıklar taşısa da, iki ülkede de faşizmin ortaya çıkmasında benzer koşullardan söz edilebilir. İlk olarak, iki ülkede ulusal birliklerini rakipleri İngiltere ve Fransa'ya nazaran çok geç sağlamış, sanayileşme ve sömürgecilik yarışında rakiplerinin gerisinde kalmıştır. Faşizmin İngiltere ve Fransa gibi ulusal birliğini ve iktisadi gelişimini çok daha eski tarihlerde tamamlamış ülkelerde değil de, İtalya ve Almanya gibi ulusal birliğini rakiplerinden çok geç sağlamış ülkelerde ortaya çıkması üzerinde durmak gerekir.

İtalya, Roma İmparatorluğu çöktükten sonra siyasal birliğini sağlama konusunda başarısız olmuş, 1871 yılına kadar küçük dükalıklar, prenslikler ve şehir devletleri biçiminde parçalanmış olarak varlığını sürdürmüş, sık sık Fransa ve İspanya'nın işgallerine maruz kalmıştır (Göze, 2007: 104). İtalya'nın ulusal birliğinin sağlanması sürecinde benimsenen milliyetçilik bu yüzden birlik ve bütünlüğe büyük önem atfetmiş; ırk unsurundan çok, toprak ve hâkimiyet üzerine inşa edilmiştir (Nelis, 2006: 143).

I. Dünya Savaşı'ndan sonra, İtalya geçmiş çağlardaki büyüklük dönemini hatırlamış ve eski toprakları üzerinde iddialarda bulunmaya başlamıştır. Ülkede, İngiltere ve Fransa gibi güçlü devletlerle şiddetli bir rekabet hissi uyanmış ve devletlerarası ilişkilerde önemli roller oynamaya aday bir ülke olduğu tüm dünyaya ilan edilmiştir. İtalya bu dönemde İngiltere ve Fransa gibi güçlü ülkeler düzeyinde, uluslararası alanda kendisine önem verilmesini ve eşit muamele edilmesini talep etmeye başlamıştır (Çetin, 2007: 126).

Almanya ise Avrupa kıtasının tam ortasında; Rusya, Fransa, Avusturya-Macaristan ve İngiltere gibi güçlü devletlerin arasında bulunan coğrafi konumu nedeniyle, dönemin büyük devletlerinin güç mücadelesine sahne olmuştur. Dönemin büyük devletleri Avrupa uyumu ve güç dengesinin sağlanması için Almanya'nın bölünmüş ve parçalanmış olarak kalmasını zaruri görmüşlerdir. Avrupa'nın tam ortasında güç dengesini değiştirebilecek 65 milyonluk bir devletin ortaya çıkmasını istememişlerdir. Büyük devletler bu amaçla, küçük Alman prensliklerinin koruyuculuğunu üstlenmişlerdir (Roskin, 2009: 195).

Almanya'nın yüzyıllar süren bölünmüşlük ve parçalanmışlık durumu, ulus inşa edilirken birlik ve bütünlüğe aşırı vurguyla birlikte; ırkçı bir üstünlük anlayışının benimsenmesine yol açmıştır. Etraf; Almanya'nın varlığını tehdit eden, Almanları bölünmüş ve parçalanmış olarak tutmaya gayret eden düşman devletlerle sarılıken; Almanya'da ulusal birliğin ancak

kuvvet ve mücadele yoluyla sağlanabileceğine dair genel bir kanaatin oluşmasına yol açmıştır (Roskin, 2009: 204).

İkinci olarak, I. Dünya Savaşı iki ülkede de tam bir yıkıma yol açmıştır. Savaştan yenik çıkan Almanya “Versailles Barış Antlaşması”² ile bir daha kendisini toparlayamayacak ölçüde çökertilmek istenmiştir. İtalya ise; savaşın kazanan tarafında yer almasına rağmen, savaş sonrası kendisine vaat edilenleri alamamıştır. Dolayısıyla I. Dünya Savaşı’nın iki ülke açısından da tam bir yıkımla sonuçlandığı söylenebilir. İki ülkede de ulusal onur ciddi şekilde incinmiştir. İki ülkede savaş sonrası dönemde ağır ekonomik, sosyal ve siyasal sorunlarla yüz yüze gelmiştir (Hobsbawm, 2015: 42).

4. Bir Siyasal Rejim ve İdeoloji Olarak Faşizm

Faşizm, literatürde tartışmalı bir kavramdır. Faşizmin siyasal bir rejim mi, yoksa siyasal bir ideoloji mi olduğu sorunu, en çok tartışılan konuların başında gelmektedir. Faşizmi ideoloji olarak ele alanlar olduğu gibi; onun sistematik bir bütünlüğe sahip olmadığını ileri sürerek, iki dünya savaşı arası dönemde önce İtalya’da sonra Almanya’da ortaya çıkan siyasal bir rejim olduğunu ileri sürenler de vardır. Faşizmin ideolojiden çok siyasal rejim ya da siyasal hareket görüntüsü verdiğini ileri sürenler; bu iddialarını faşizmin öğeleri arasında iç tutarlılık olmadığını, faşizmin düşünceden çok eyleme dayanıyor olmasını gerekçe göstererek açıklarlar. Bu yaklaşıma göre, faşizmde esas olan düşünsel tutarlılıktan ziyade; duygulara hitap eden eylem ve propagandadır (Hekimoğlu, 2018: 494). İlk bakışta faşizmi siyasal bir ideolojiden çok siyasal rejim olarak adlandırmak mümkün görünse de; “faşist minimum” olarak adlandırılan ortak ilkelere yola çıkarak aynı zamanda siyasal bir ideoloji olduğu ileri sürülebilir (Eatwell, 1996: 304-305). Faşizmin özünde bulunan ve faşizmi sistemli bir düşünce bütünü (ideoloji) olarak tasnif etmemizi mümkün kılan ortak özellikler milliyetçilik, militarizm, emperyalizm, korporatizm, totalitarizm,

² “Versailles Barış Antlaşması” Almanya’nın sınırlarını küçültme, sömürgelerini paylaşırma, savaş tazminatı ödetme, madenlerine el koyma ve silahsızlandırma gibi ağır maddeler içermiştir. Bu antlaşma, Almanya’nın topraklarının bölünmesine ve ekonomisinin baskı altına alınmasına yol açmıştır. Almanya’daki ekonomik kriz ortamı, “1929 Ekonomik Buhranı” ile daha da kötüleşmiştir. Enflasyon devasa boyutlara ulaşmıştır. Kitlesele çapta işsizlik ortaya çıkmıştır. Binlerce küçük girişimci (orta sınıf tabaka) iflas etmiştir. Önemli bankalar kapanmıştır (Armaoğlu, 2005: 239). Ülkedeki ekonomik krize, 1930 yılından itibaren hükümet krizi de eklenmiştir. Böyle bir ortamda, Naziler 1932’de seçimle koalisyon kurarak iktidara gelmişler; 1933’de ise, diktatörlüklerini ilan etmişlerdir (Uçarol, 1985: 427).

sistemik devlet şiddeti, karizmatik lider kültü, para-militer parti ve örgütler olarak sıralanabilir.

Bu anlatılanlardan hareketle faşizmin iki dünya savaşı arası dönemde ortaya çıkmış siyasal bir ideoloji ve aynı zamanda uygulamaya konulmuş siyasal bir rejim olduğunu ileri sürmek mümkündür. Faşizm, I. Dünya Savaşı'nın yarattığı yıkım/çöküntü ortamında gelişip iktidarı ele geçirmiştir. Faşizm iki dünya savaşı arası dönemde önce siyasal bir hareket, sonra siyasal bir rejim ve en son öğeleri arasında az çok tutarlılık bulunan siyasal ideoloji olarak üç seviyede varlık göstermiştir (Şenel, 1993: 163-164). "I. Dünya Savaşı" ve "1929 Büyük Ekonomik Buhanı" faşist hareketler için gereken sosyolojik ve psikolojik şartları sağlamıştır ancak faşist ideolojiyi doğuramamıştır (Sternhell, 2000: 141-142). Faşizmi bir siyasal ideoloji haline getiren öğretisi, sonraki yıllarda Giovanni Gentile tarafından yazılacaktır.

Faşizm, I. Dünya Savaşı'ndan sonra Rusya'daki sosyalist devrimin bir benzerinin İtalya'da da gerçekleşeceğinden korkulduğu; halkın siyasal, sosyal ve ekonomik açıdan büyük bir krizin içine sürüldüğü dönemde, Mussolini'nin sosyalist hareketle mücadele etmek için kurduğu "Fasci di Compattimento" örgütünün faaliyetleri ile başlamıştır. Örgütün üyelerine kısa süre sonra "faşist" denmeye başlanmıştır. Faşist sözcüğü başlangıçta bu siyasal hareketi vurgulamak için kullanılmıştır. Faşist eylemlilik gelişip bir siyasal partiye dönüşüp 1922 yılında gerçekleşen "Roma Yürüyüşü" ile iktidarı ele geçirdi; faşizm sözcüğü bu kez totaliter karakterli bu rejimi vurgulamak için kullanılmaya başlanmıştır. Faşist rejimin bir öğretiye ihtiyacı olduğu anlaşılınca, faşist eylemlere sempati duyan akademisyen Giovanni Gentile'ye faşizmin öğretisini yazma görevi verilmiştir. Gentile, faşist rejimin uygulamalarını/yapıyı ettiklerini az çok tutarlılıkla birleştirerek faşist öğretiyi oluşturunca da; faşizm siyasal ideoloji olarak isimlendirilmeye başlanmıştır (Şenel, 1993: 163-164).

İdeolojileri kültürlerden, inanç sistemlerinden ve mitlerden ayıran temel özellik; öğeleri arasında karşılıklı uyumun bulunması ve kendi içinde tutarlı sistemik bir düşünsel bütünlüğe sahip olmasıdır. Faşizm, sistemik düşünce bütününden ziyade; eyleme dayanan ve pragmatist yönü ağır basan ideoloji görünümündedir. Faşizmin amacı, iktidarın elde tutulması ve faşist idealler uğrunda kitlelerin seferber edilmesi olduğu için; faşizm bu amaca hizmet eden tüm kavramlardan ve düşüncelerden istifade etmiştir (Linz, 1976: 11-12).

Faşizm, liberalizm ve sosyalizm gibi felsefi ve düşünsel temelleri sağlam bir ideoloji değildir. Faşizmin liberalizmin kurucuları John Locke ve Adam Smith; sosyalizmin kurucusu Karl Marx gibi büyük kuramcıları yoktur.

Faşizm, farklı siyasal yelpazelerden düşünürlerin ve felsefi akımların kavramlarını ve öğelerini bünyesinde toplayan sentez görünümündedir. Faşizmde farklı düşünsel argümanlar eklektik tarzda bir araya getirilerek; faşist rejimin uygulamalarını meşrulaştırmak için kullanılmıştır. Nitekim hem sağ hem de sol yelpazeden farklı düşünürlerin görüşleri içerisinden amaca uygun olanlardan istifade edilmiştir. Bu açıdan faşizm pragmatist yanı ağır basan, kendi içinde çelişkili unsurlar bulunduran rasyonel olmayan bir ideolojidir (Hekimoğlu, 2018: 484; Weber, 1964: 142-143).

Literatürde, faşizmin etkilendiği düşünürler üzerinde konsensüse varılamamıştır. Çünkü faşizmin felsefesi, çoğu zaman bilerek karartılmış; çeşitli kaynaklardan derlenmiş ve duruma uydurulmaya çalışılmış düşüncelerden mülhemdir. Faşizm, düşünce tarihi içinde işine yarayacak düşünceleri alır ve bu düşüncelerin birbiriyle uyuşup uyuşmadığına bakmaz. Çelişkiye düşmekten çekinmeksizin, isterik bir tonda bunları savunur. Nitekim faşizmin ideoloğu Giovanni Gentile, faşist rejimin dayandığı kavramları ve düşünceleri, İtalya siyasal düşüncesi içinden işine yarayanları bir araya getirerek oluşturmuştur. Aynı şekilde Naziler, içeride ırk hijyenini sağlamak ve dışarıda yeni yaşam alanları aramak şeklinde ifade edilen yayılcı siyasetleri doğrultusunda; çıkarlarına hizmet edecek düşünceleri siyasal literatür içerisinden derlemişlerdir (Sarıca ve Aybay, 1962: 29).

Faşizmin temel ilkelerini belirtebilmek kolay değildir. Çünkü faşizm derli toplu bir doktrin, belirli bir sosyal ve politik felsefe ile ortaya çıkmamıştır. Faşizmde öğretiy eylemin arkasından gelmiştir. Amacı, yapılabilecek işleri açıklamak ve haklı göstermektir. Mussolini, faşizmin ilkelerden/öğretiden çok; uygulama alanında gidilmesi gereken yolları gösterdiğini ifade etmiştir (aktaran Sarıca ve Aybay, 1962: 27).

Gentile (2002: 21-22) faşizmin soyut kavramlarla ve kuramlarla ilgilenmediğini belirtir. Ona göre, faşizmde akıl değil; eylem ön plandadır. Faşizm, önceden hazırlanan kesin programları uygulayacak bir akım da değildir. Koşullara göre şekil alan ampirik bir program anlayışına sahiptir. Faşizm, önderinin sezilerine göre kendiliğinden gelişen bir siyasal akımdır. Bu yüzden rasyonalist ve soyut kuramların deli gömleği içerisine sığdırılmaz. Faşizm boş öğretilere karşı dolu eylemlilikten yanadır. En belirgin niteliği sosyalizm, liberalizm ve demokrasi gibi akımlara düşman olmasıdır. Ama ille de ona en yakın öğretinin ne olduğu sorulacaksa, cevap milliyetçiliktir.

5. Faşizmde Palingenesis Mit

Palingenesis (yeniden doğuş miti) kavramı, etimolojik olarak “palin” (yeniden) ve “genesis” (yaratı, doğuş) sözcüklerinden türemiştir ve bir çöküş/kriz veya gerileme evresinden sonraki yeni bir başlangıcı ya da yenilenmeyi ifade eder (Bkz. Oxford English Dictionary).

Faşizm ulusal yeniden doğuş hedefini gerçekleştirmek amacıyla, siyasal iktidarı ele geçirme peşinde koşan pragmatik bir rejim/ideolojidir. Faşizm, yıkım/çöküş olarak nitelediği bir dönemden sonra; yeniden diriliş/uyanış yolunda ortak bir kader ve kimlik duygusu yaratmak üzere mitsel öğelere başvurmuştur. Bu mitsel öğelerden en önemlisi saflaştırıcı ve arındırıcı ulusal yeniden dirilişin/uyanışın (palingenesis) çöküşü durdurabileceğidir (Griffin, 2014: 16-17).

Faşizmin ulusal yeniden doğuş mitinin en çok atıf yaptığı iki kavram “çöküş” ve “arınma”dır. Palingenesis mit, yeni bir düzenin doğum sancılarının temeli olarak algılanan “ulusal kriz” öngörüsüne dayanmaktadır. Palingenesis mit, iflas etmiş bir devlet sisteminin ve onunla ilişkili çökmüş kültürün arındırıldıktan sonra yeniden doğacağına yönelik söylemdir. Bu açıdan faşist metinlerde sıklıkla eski İtalya ya da Almanya'nın yozlaştığı, soysuzlaştığı, dejenere olduğu, ihtiyarladığı, hastalandığı, çöktüğü/yıkıldığı ve acilen yeni bir İtalya'nın ya da yeni bir Almanya'nın kurulmasına ihtiyaç olduğu tezi savunulur. Faşizmde ulus çürüyebilecek ve yeniden canlandırılacak bir organizmayı ifade eder. Bu açıdan palingenesis mit, ulusu küçük düşüren yozlaşmanın güçlerine karşı mücadele etmek ve ulusun eski görkemini ve şanını yeniden kazanması için insanları varlıklarını davaya adamaya ve gerektiğinde feda etmeye ikna etmek için vardır (Mosse, 1966: 19-20).

Faşizme bütün toplum kesimlerinin desteğini mobilize eden en önemli unsur, yıkım/çöküş olarak nitelenen bir dönemde; yeniden doğuş/diriliş fikrini insanların zihnine kazıyan palingenesis söylemdir. Palingenesis söylemin (faşizmin) geçmişe yönelik bir özlemi vardır. Ancak bu özlem geçmişi yeniden kurmayı değil; yeniden kurulacak toplum için geçmişteki altın dönemi dayanak/mefkure olarak almayı ifade eder. Geçmişteki altın dönem efsanelerle, hikâyelerle, masallarla, marşlarla, şarkılarla topluma hatırlatılır ve ulusun yeniden güçlü olabilmesi için gerekli olan özellikleri bünyesinde taşıdığı vurgulanır (Griffin, 2014: 74).

Palingenesis mitin temelinde yeni bir düzenin doğmakta olduğu inancı yatmaktadır. Böylesine kapsamlı bir dönüşümün temel dinamiği olarak da; yeni bir insan tipinin ortaya çıkmakta olduğu tezi ileri sürülür (Griffin, 2014: 73). Faşizm yozlaşma ve çöküş sorunlarını çözmek ve istenilen altın döneme ya da palingenesis yeniden doğuşa erişebilmek için öncelikle yeni

bir insan tipinin yaratılması konusu üzerinde durur. Yeni tip insan, faşizmin ideal şablonudur. Faşizm, bu insan tipinin entellektüel niteliklerinden çok duygusal özelliklerini geliştirmeyi amaçlar. Faşist ideal insan tipinin düşünmesine gerek yoktur. Bu işi lider ve partinin elit üyeleri yerine getirmektedir. Kitlelere düşen alınan kararlar doğrultusunda verilen emirleri sorgulamaksızın yerine getirmektir. Bu insan tipinin baskın özellikleri cesaret, disiplin ve dayanışma ruhu gibi duygusal özelliklerdir. Bu insan tipinden beklenen inanmak, itaat etmek ve çalışmaktır/savaşmaktır. Faşizme göre kitlelerin düşünmesi tehlikelidir. Eleştirel düşünce ve entellektüelite ulus ve devlet için yıkıcı sonuçlar doğurur. Esas olan tüm insanları ortak milli ruh etrafında bir araya getirebilmek ve milli hedeflere kilitleyebilmektir. Faşizmde esas alan millete ait olma duygusunu, sürü dayanışmasını; toprağa, dile, bölgeye ya da Nazilerin yaptığı gibi kana/ırka bağlılığı kurabilmektir. Bu açıdan evrensel olduğu iddia edilen her değer aşağılanır (Loriga, 1997: 30-34; Macciocchi, 1977: 22).

Yeni faşist insan, Büyük Roma'yı ya da III. Reich'i getirecektir. Mutlu son kesindir. Fakat önce insanlar kendilerini aşmalıdır. Faşizm gençliği, dinçliği ve eylemliliği temsil eder. Doğal olarak erkeksidir. Yeni faşist insanın atletik, azimli, tutkulu, enerjik, cesaretli ve yiğit olması şarttır. Manevi açıdan ise özverili ve fedakârlık ruhuna sahip olması zorunluluktur. Özellikle Nazi Almanyası örneğinde, ideal Almanın nasıl görüldüğü konusunda hiçbir şüphe yoktur ve stereotipin yer almadığı bir Nazi anlatımını düşünmek mümkün değildir (Mosse, 2015: 141-142).

Faşizmin temelindeki palingenesis mitsel nüve, aşağılanmışlık duygusunun telafi edilebilmesi ve toplumun yeniden uyanışa/dirilişe geçirilebilmesi için; kendilerini diğer uluslardan ayıran ve üstün kıldığına inanılan özellikler üzerinden inşa edilir. Almanya için bu özellik "ırk" iken, İtalya için "kültür"dür. Almanya'da "ırk" üzerinden gelişen palingenesis söylem, İtalya'da "dil birliği" ve "ortak tarih" gibi kültürel öğeler üzerinden gelişmiştir. İtalya Faşistleri yeniden doğuş için altın dönem mitini kültürde bulurken; Naziler yeniden doğuş için gerekli ruhu halk tını olarak isimlendirilebilecek "volksgeist" anlayışında bulmuşlardır. Mussolini'nin uzun vadeli hedefi gelenekseldir: Antik Roma örneğine dayanan bir imparatorluk kurmak. Hitler'in uzun vadeli hedefi ise yeni bir kavramdır: irksal hâkimiyet (Sarıca ve Aybay, 1962: 29).

5.1. Faşist İtalya'da Palingenesis Mit

Palingenesis mit, bir ulusunun silkinip canlanmasını isteyen; ona geleceğe yönelik amaçlar kazandırmaya çalışan söylemdir. İtalya için bu mit, Roma İmparatorluğunun kontrol ettiği topraklar üzerinde yeni İtalya'nın

kurulması söylemi üzerinden gelişmiştir. İtalya’da palingenesis söylem, Roma İmparatorluğu’nun büyüklüğüne ve ihtişamına yapılan vurguya dayandırılmıştır. Bu söyleme göre; Roma İmparatorluğu Avrupa tarihinin en görkemli devletiydi ve yıkılıp giderken gerisinde başarılarla dolu bir geçmiş bırakmıştı. Roma’nın “devlet düzeni”, “hukuk sistemi” ve “sanatı” bu mirasın en önemli öğeleri idi. Bu mirası, kendisini Roma’nın torunları sayan İtalya Faşist Rejimi sahiplendi. I. Dünya Savaşı sonrası ağır buhran yıllarından çıkış için bu mirastan güç aldı. İtalya’nın yeniden doğuşu için bu mit yeniden canlandırıldı. Yenilgiler ve başarısızlıklarla kırılan ulusal onur, geçmişte tarihin en büyük devletini kuran halkın torunları olduğu anımsanarak yeniden canlandırıldı. Bir başka deyişle; faşizm, Roma’nın geçmişte yaşadığı büyüklüğü arıyordu. Avrupa’nın güçlü devletlerinden biri olarak eşit düzeyde muamele görmek istiyordu. Bu açıdan faşizmin çok güçlü bir tarih anlayışının ve güç özleminin bir ürünü olduğu söylenebilir (Çetin, 2007: 127).

Palingenesis söylem, İtalya’nın I. Dünya Savaşı sonrası kazanan tarafta olmasına rağmen kendisine vaat edilen toprakları alamadığı, İngiltere ve Fransa tarafından küçük devlet muamelesi gördüğü; toplumun derin ekonomik, siyasal ve sosyal krizlerle yüz yüze geldiği dönemde gündeme getirilmiştir. Amaç, bir mefkure etrafında halkı yeniden harekete geçirebilmektir. Çöküşün yarattığı tramvayı atlatıp, yeniden canlanmasını sağlamaktır. Bunun için Roma geçmişi idealize edilip, İtalyan ulusuna tarihin en büyük devletini kuran halkın torunları oldukları hatırlatılmıştır. Nitekim faşizmin öğretisini yapan Giovanni Gentile (2004: 41-42), İtalya’nın İçinde Bulunduğu Tinsel Bunalım başlığı altında, Roma’nın yeniden canlandırılması için gereken ruhun asırlar boyunca nesilden nesile aktarılan “halk geleneği” içinde yaşatıldığını ve İtalyan ulusunun bu yolda bitmez tükenmez bir enerjiye sahip olduğunu yazmıştır.

Bu noktada Faşist İtalya’da, iki dünya savaşı arası dönemde yeni bir medeniyet yaratma hedefiyle yola çıkılmıştır. “Akdeniz bizim denimizdir” sloganı ile dış politikada saldırgan amaçlar ortaya konulmuştur. İtalya, Roma’nın eski topraklarını yeniden ele geçirmeyi amaçlamıştır. Bu doğrultuda Kuzey Afrika, Akdeniz ve Balkanlar’da yayılma siyaseti izlenmiştir. 1935 yılında Etiyopya’nın işgal edilmesi, 1939’da Arnavutluk’un işgal edilmesi, Hırvatistan topraklarının Almanya ile bölüşülmesi, Yunanistan’ı istilâ girişimi ve İngiltere ve Fransa’nın Akdeniz’deki kolonilerinin ele geçirilmesi gibi uzun vadeli planlar; Faşist İtalya’nın Avrupa, Asya ve Afrika’daki yayılma amacını ortaya koymuştur. Bu siyaset, Roma İmparatorluğu’nun yeniden canlandırılması biçiminde haklılaştırılmaya çalışılmıştır (Kershaw, 2015: 398-399).

Faşist İtalya’da emperyalist politikaların başarıya ulaşmasının, güçlü ve kalabalık bir nüfustan geçtiğine inanılmıştır. Bu amaçla, “sayı kuvvettir” sloganı ile doğum oranlarını artırmak için güçlü bir kampanya başlatılmıştır. Nicelik ve nitelik açısından yeterli bir nüfus, ekonomik ve askeri güç için zorunlu görülmüştür. Nüfus büyüklüğünü ulusal gücün en önemli belirleyicisi olarak gören bu dürtü, bizzat Mussolini tarafından yazılan “Numbers as Force” (Sayı Kuvvettir) başlıklı makalede ile açıkça ifade edilmiştir. Mussolini makalesinde, geçmiş büyük uygarlıkların çöküşünün fitilini her zaman doğum oranlarındaki düşüşün ateşlediğini savunmuştur. Mussolini’ye göre; doğum oranlarının artırılması siyasi bir öncelik taşıyordu, çünkü uluslar arasındaki çatışma doğal düzenin değişmez bir kanunuydu. Bu yüzden, İtalya’nın gelecekteki büyük savaşa yetebilecek kadar çok insana ihtiyaç vardı. Mussolini, bu amaca ulaşmak için nüfus politikasınının temelini “maximum doğum” ve “minimum ölüm” olarak belirlemiştir. Mussolini pronatalist doğurganlığı, İtalya’nın koruması ve yaşatması gereken en üstün özellik olarak ifade etmiştir (aktaran Quine, 1996: 33-34).

5.2. Nazi Almanyası’nda Palingenesis Mit

Nazi Almanyası’nda palingenesis; kırılan ulusal gururu onarmak, kitleleri harekete geçirmek ve ortak bir ruh yaratmak için “ırk” kavramını esas almıştır. Alman ırkının saflığı ve üstünlüğü üzerinden bir söylem geliştirilmiştir. Bu söyleme göre; Ari ırk dünya tarihinde mucizeler yaratmış bir ırktı. Dünyada kültür ve medeniyet namına ne varsa, Ari ırk tarafından yaratılmıştı. Ari ırkın kültür ve medeniyet yaratma potansiyeli kanından kaynaklanıyordu. Bu ırkın kültür ve medeniyet yaratma vasfını sürdürmesi, kanının saf kalmasını gerektiriyordu. Ari ırkın diğer ırklarla karışması, “melezleşme” anlamına geliyordu. Melez ırklar, dağa yasası gereği yenilmeye ve tarih sahnesinden çekilmeye mahkûmdu (Elias, 1998: 329; Kedouire, 1971: 51).

Nazi ırkçılığı inşa edilirken doğaya/Tanrı iradesine atıf yapılmıştır. Buna göre; doğanın yaşama iradesinin tüm biçimleri aynı yasaya tâbi idi. Doğa yasası, üstün bir ırkın aşağı bir ırkla birleşmesine karşı idi. Irkların karışımı, Tanrı’nın/doğanın iradesine karşı işlenen bir günahtı. İnsan iradesinin doğayı/Tanrıyı yenebileceği düşüncesi gülünç bir iddiaydı. Ari ırk, Tanrı/doğa yasası uyarınca üstün ırktı. Ari ırkın saflığını bozan, onun fiziki ve ahlaki çöküşünün tohumlarını atan her ideoloji ve inanç yok edilmeliydi.

Bunun başında da Yahudiler ve Yahudi doktrinin³ temsilcisi olan sosyalistler geliyordu (Fontette, 1991: 82).

Nazi Almanyası'nda benimsenen palingenesis söylem ile çöküşün "melezleşme" sonucu ortaya çıktığı, ırk içerisindeki yabancı unsurların ve onların işbirlikçilerinin soyunun kurutulması ile Ari ırkın o eski şanlı günlerine döneceği savunulmuştur. Bunun için içeride ve dışarıda Ari ırkın düşmanları ile savaş kaçınılmazdır. İçeride düşman Almanları soysuzlaştıran ve içeriden çökmeye çalışan Yahudiler ile onların işbirlikçisi olan sosyalistlerdir. Dışarıda ise, Avrupa kanının kirlenmesinden sorumlu Fransa ile sosyalizmin kalesi görünümündeki Bolşevik Rusya'dır (Fontette, 1991: 82).

Palingenesis söylem Ari ırkın yaratacağı görkemli dünyadan söz etmiştir. Ari ırk, tarih boyunca kültür ve medeniyet yaratan bir ırk olmuştur. Ari ırkça yaratılan yüksek kültürlerin yıkılışı, Ari ırka aşağı ırkların kanının karışması sonucu gerçekleşmiştir. Nazizm, tarihte mucizeler yaratan ırki geçmişe dönebilmek için Almanya içindeki azınlıkların/yabancı öğelerin soyunun kurutulması ve Ari kanın çoğaltılması gerektiği üzerinde durmuştur. Bu amacı gerçekleştirmek için "ırk hijyeni" politikası devreye sokulmuştur. Irk hijyeni politikası Yahudiler, sosyalistler ve Çingeneler gibi somut düşmanlarla birlikte; genetik hastalığı olanları, evsizleri, azılı suçluları ve sapıkları hedef almıştır (Mosse, 2015: 157). Bu doğrultuda; 1933 yılında kabul edilen "Genetik Yolla Geçen Hastalıkların Önlenmesi" başlıklı yasa ile genetik hastalık taşıyan kişilerin zorunlu olarak kısırlaştırılması⁴ yoluna gidilmiştir. 1935'de kabul edilen "Alman Kanı ve Onurunun Korunması Yasası" ile Ari ırktan olanların, yabancılarla evliliği ve evlilik dışı ilişkisi yasaklanmıştır. 1939'da zihinsel ya da bedensel engeli olan kişiler için "ötenazi"⁵ uygulanması kabul edilmiştir. II. Dünya Savaşı yıllarında ise; aşağı kabul edilen ırklar (özellikle Yahudiler ve Çingeneler) toplama kampları, gaz odaları ve krematoryumlar (insanların yakıldığı fırınlar) yoluyla önceden tasarlanarak sistemli şekilde imhâ edilmiştir. Nazizm'in ırkçılık politikası soykırımla sonuçlanmıştır (Griffin, 2014: 148-149; Mosse, 2015: 118).

³ Naziler, sosyalizmin kurucusu Karl Marx'ın Yahudi kökenli olmasından dolayı, sosyalizmi Yahudi doktrini olarak nitelemişlerdir. Yahudilik ve sosyalizmin gizli amacının Almanya'yı çökertmek olduğunu savunmuşlardır.

⁴ Kısırlaştırma, kadın ve erkekte üreme menisinin aktığı damarların bağlanması şeklinde gerçekleşen tıbbi operasyondur.

⁵ Sözcük anlamıyla 'iyi, güzel, tatlı ölüm' anlamına gelmektedir. Günlük dilde/halk arasında 'ızdırâpsız ölüm' ya da 'ölüm yardımı' olarak bilinmektedir.

Ari ırkın saf ve korunması gereken bir ırk olduğuna yönelik söylem, bu ırkın gelişebilesi için yeni yaşam alanlarına (lebensraum) ihtiyacı olduğu fikrini gündeme getirmiştir. Nazizm'in ortaya attığı palingenesis söylem, "sosyal Darwinizm"i temel almıştır. "Sosyal Darwinizm" in hayatta kalmak için mücadeleye yaptığı vurgu, Naziler tarafından ırkçı şekilde yorumlanarak; ırklar arasında hayatta kalmak için mücadeleye dönüştürülmüştür. Nazizm'e göre, tarihte ırklar arasında bir "yaşam savaşı" vardır. Bu savaş hayatta kalmak ve kaynaklara sahip olabilmek içindir. Bu savaş sürecinde, güçlü olan ırklar ayakta kalacak; güçsüz olanlar ise yok olup gidecektir. Savaş, güçsüz ırkların elenip; güçlü ırkların hayatta kalacağı bir "doğal ayıklanma" işlevi görecektir. Bu savaşın sonunda bir ırk kendi yaşam biçimini kurarak dünyaya hükmedecektir. Devletlerarası savaşlarda Almanlar'ın kendilerine özgü üstünlükleri vardır. Bunlardan en önemlisi kan saflığıdır. Bu yüzden dünyaya hükmetme sırası Almanlar'dadır. 20. yüzyılın büyük devleti Almanlar tarafından kurulacaktır (Şenel, 1993: 207).

6. Sonuç

Faşizm, iki dünya savaşı arası dönemde ortaya çıkmış siyasal bir ideoloji ve aynı zamanda uygulamaya konulmuş siyasal bir rejimdir. Faşist rejim totaliterdir. Devlet müdahalesinin dışında kalabilecek hiçbir insani faaliyet alanı tasavvur etmez. Ulusal yeniden doğuşa dayanan efsane, iki faşist rejimin de ortak paydasıdır. Palingenesis mit, yıkım/çöküş olarak nitelenen bir dönemde, insanların yeniden eyleme geçmesini ve kitlelerin seferber edilmesini sağlayan söylemdir. Palingenesis mitte hedef belirlenirken geçmişteki bir altın dönemden ilham alınsa da; kurulmak istenen düzen yenidir. Palingenesis mitin hedeflediği yeni düzen seküler tarzdadır ve ileriye dönüktür. Bu bakımdan faşizmin modernizmin reddinden ziyade; alternatif bir modernizmi temsil ettiği söylenebilir.

Faşizm yeni bir medeniyet ve yeni bir insan yaratma hedefiyle yola çıkan siyasal rejimdir/ideolojidir. Ulusal birliğin rakiplere göre çok geç sağlanması ve I. Dünya Savaşı'nın yol açtığı kriz ortamı olarak ifade edilebilecek iki husus; Almanya ve İtalya'da faşizmin altın bir dönem tasavvuru üzerinden ulusun yeniden doğuşu tezine yönelmesinin esas sebepleridir. Faşizm, ulusal yeniden doğuş hedefini gerçekleştirmek amacıyla; siyasal iktidarı ele geçirme peşinde koşan pragmatik bir modernizm biçimidir. Nihai hedefi çöküşü yenmek ve yeni bir homojenlik ve dinçlik çağına öncülük etmektir.

Faşizm her şeyden önce doruk noktasına varmış bir milliyetçiliktir. Kutsallaştırılmış millet/ırk en yüce değerdir. Faşizm, kendisinden önce gelen dönemi soysuzluk ve yozlaşmışlıkla itham ederek reddeder.

Kendisini devrimci/ilerici olarak niteler ve modelini milletin/ırkın altın geçmişi olarak bilinen efsanevi bir dönemde arar. Söz konusu altın dönemde millet her türlü yabancı öğeden uzaktır. İçinde yabancı öğeler bulunan milleti eski haline döndürmek için arındırmak gerektiğini savunur. Bu yüzden faşizm ırkçı, yabancı düşmanı ve anti-semitiktir.

Faşizm; liberalizm, sosyalizm ve demokrasinin yol açtığı yozlaşmadan arındırılmış yeni bir insan tipiyle temsil edilir. Tüm yurttaşların milli hedefleri içselleştirmesi ile insani potansiyellerinin ortaya çıkacağı ve bu yolla 20. yüzyılın faşizmin yüzyılı olacağı savunulur. Faşizm, insana yeni bir değer atfeder. Onu yeniden fetheder, canlandırır ve biçimlendirir. Bir başka deyişle; faşizm ağır ekonomik, siyasal ve sosyal krizlerin altında ezilmiş yurttaşları; yeni hedefler doğrultusunda hayata döndürmeyi amaçlar. Nitekim Mussolini'nin konuşmalarındaki hâkim tema yeni faşist insanın yaratılmasıyla birlikte; yeni bir medeniyetin doğduğudur. Kısacası faşist rejimin hangi yönünü ele alırsak alalım altında yatan mit, ulusal yeniden doğuş, Eski İtalya'nın ya da Almanya'nın çöküşünden, yeni olanın zaferine çarpıcı dönüştür. Bu açıdan faşizm yeni bir döngünün başlangıcını, yeni bir çağın doğuşunu simgeler.

Nazizm'in ulusal yeniden doğuşu inşa ederken atıf taptığı kavram ırktır ve ırk kavramının altındaki ana tema Yahudilerin, sosyalistlerin, çingenelerin, eşcinsellerin ve genetik hastalığı olanların etkileri bertaraf edildikten sonra; Alman halkının özünden güç alıp yenilenmesidir. Ari ırk efsanesine dayanan Nazizm'in hedefi; hem III. Reich'i kurmak hem de fiziksel ve zihinsel engellilerin, çingenelerin ve her şeyden önce Yahudilerin kökünü kazımdır.

Almanya'da "ırk" üzerinden gelişen palingenesis söylem, İtalya'da "dil birliği" ve "ortak tarih" gibi kültürel öğeler üzerinden gelişmiştir. İtalya faşizmi, Roma İmparatorluğu'nun kontrol ettiği topraklar üzerinde; yeni İtalya'nın kurulmasını hedeflemiştir.

Kaynaklar

- Armaoğlu, F. (2005), *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Çetin, H. (2007), *Çağdaş Siyasal Akımlar*, Ankara: Orion Yayınevi.
- Eatwell, R. (1996), On Defining the Fascist Minimum: The Centrality of Ideology, *Journal of Political Ideologies*, 1(3), s.303-319.
- Elias, N. (1998), *The Germans*, (Çev.: M. Schröter), New York: Columbia University Press.

- Fontette, F. D. (1991), *İrkçılık*, (Çev.: H. Karyol), İstanbul: İletişim Yayınevi.
- Gentile, G. (2002), *Origins and Doctrine of Fascism*, (Çev.: A. J. Gregor), New Brunswick and London: Transaction Publishers.
- Gentile, G. (2004), *The Philosophic Basis of Fascism. Readings on Fascism and National Socialism*, Denver: Swallow.
- Gentile, E. (2004), Fascism, Totalitarianism and Political Religion: Definitions and Critical Reflections on Criticism of an Interpretation, *Totalitarian Movements and Political Religions*, 5(3), s.326-375.
- Göze, A. (2007), *Siyasal Düşünceler ve Yönetimler*, İstanbul: Beta Yayınları.
- Griffin, R. (2014), *Faşizmin Doğası*, (Çev.: A. Selman), İstanbul: İletişim Yayınevi.
- Hekimoğlu (Örs), H. B. (2018), Faşizm: Modernitenin Karanlık Yüzü, (Der.: H. B. Hekimoğlu Örs), *19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler*, s.477-515, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Hobsbawm, E. (2015), *Kısa 20. Yüzyıl: 1914-1991 Aşırılikler Çağı*, (Çev.: Y. Alagon), İstanbul: Everest Yayınevi.
- Kedouire, E. (1971), *Avrupa'da Milliyetçilik*, (Çev.: M. H. Timurtaş), Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Kershaw, I. (2015), Hitler ve Nazizmin Benzersizliği, (Der.: C. İordacı - Çev.: İ. Ilgar), *Karşılaştırmalı Faşizm Çalışmaları*, s.383-408, İstanbul: İletişim Yayınevi.
- Linz, J. J. (1976), Some Notes toward a Comparative Study of Fascism in Sociological Historical Perspective, (Der.: W. Laquer), *Fascism: A Readers Guide. Analyses, Interpretations, Bibliography*, s.1-121, Berkeley, University of California Press.
- Loriga, S. (1997), The Military Experience, (Ed. G. Levi ve J. C. Schmitt), *A History of Young People in the West*, s.11-36, The Belknap Press of Harvard University Press.
- Macciocchi, M. A. (1977), Gramsci ve Faşizm Sorunu, (Ed.: M. A. Macciocchi - Çev.: C. Süreyya), *Faşizmin Analizi*, s.15-47, İstanbul: Payel Yayınları.

- Mazower, M. (2015), *Karanlık Kıta*, (Çev.: Mehmet Morali), İstanbul: Alfa Yayınevi.
- Mosse, G. L. (1966), The Genesis of Fascism, *Journal of Contemporary History*, 1(1), s.19-20.
- Mosse, G. L. (1996), *The Imagine of Man*, New York: Oxford University Press.
- Mosse, G. L. (2015), Genel Bir Faşizm Teorisine Doğru, (Der. C. Iordachi - Çev. İ. Ilgar), *Karşılaştırmalı Faşizm Çalışmaları*, s.105-159, İstanbul: İletişim Yayınevi.
- Nelis, J. (2006), İtalian Fascism and Culture: Some Notes on Investigation, *HAOL*, 9, s.141-151.
- Oxford English Dictionary.
- Ögel, B. (1989), *Türk Mitolojisi I*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını.
- Quine, M. S. (1996), *Population Politics in Twentieth Century Europe: Fascist Dictatorships and Liberal Democracies*, London and New York: Routledge.
- Roskin, M. G. (2009), *Çağdaş Devlet Sistemleri*, (Çev.: B. Seçilmişoğlu), Ankara: Adres Yayınları.
- Sarıca M. ve Aybay R. (1962), *Faşizm*, İstanbul: İzlem Yayınevi.
- Sternhell, Z. (2000), Fascism: Reflections on the Fate of Ideas in Twentieth-Century History, *Journal of Political Ideologies*, 5(2), s.139-162.
- Şenel, A. (1993), *Çağdaş Siyasal Akımlar*, Ankara: İmaj Yayınları.
- Togliatti, P. (1976), *Lectures on Fascism*, New York: International Publishers.
- Tünay, M. (1995), *Siyasal Tarih*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Uçarol, R. (1985), *Siyasi Tarih*, İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Weber, E. (1964), *Varieties of Fascism: Doctrines of Revolution in the Twentieth Century*, Princeton N.J: Van Nostrand.